

Sisältö

Esipuhe	9
---------------	---

Osa 1

Ohjeita harjoitusten suunnitteluun ja toteutukseen	13
---	-----------

Ryhmä ilmiönä	15
----------------------------	-----------

Ryhmä	15
Ryhmäprosessit	16
Ryhmädynamiikka	16
Ryhmän suhdejärjestelmät	16
Kommunikaatiosuhteet	17
Tunnesuhteet	17
Normisuhteet	18
Roolisuhteet	18
Valtasuhteet	19

Ryhmän kiinteys ja muita ryhmäprosesseja	20
---	-----------

Toimivan ryhmän tunnuspiirteitä	22
--	-----------

Myönteinen riippuvuus	22
Vuorovaikutteinen viestintä	22
Yksilöllinen sitoutuminen	22
Sosiaalinen yhdessä tekeminen	23
Toiminnan pohtiminen ja reflektointi	23

Ryhmän kehittyminen	24
----------------------------------	-----------

Muodostumisvaihe	24
Kuohuntavaihe	25
Yhdenmukaisuusvaihe	25
Toimivan työskentelyn vaihe	26
Lopettamisvaihe	26

Ohjaajan rooli ryhmätyössä	27
---	-----------

Viestintä- ja tunnetaidot ryhmässä	29
---	-----------

Toiminnalliset menetelmät	30
--	-----------

Mielikuvaoppiminen	30
Kokemusoppiminen	31
Seikkailu	31
Seikkailukasvatus	31
Draama	32
Ratkaisukeskeisyys	32
Narratiivisuus	32
Liikuntakasvatus	33
Leikki	33

Toimintaharjoitusten käytännön toteutus ja ohjaus	34
--	-----------

Ennen harjoitusta	34
Harjoituksen aikana	35
Mitä tehdä, jos joku kieltäytyy osallistumasta harjoitukseen?	36

Ratkaisua edistävät kysymykset harjoituksen aikana ja sen jälkeen	36
---	----

Poikkeuskysymykset	36
Ihme-kysymykset	37
Asteikkokysymykset	37
Selviytymiskysymykset	37
Oppimiskysymykset	37
Ihmettelykysymykset	38
Roolikysymykset	38
Viestintäkysymykset	38

Ryhmän toiminnan arviointi harjoitusten aikana	39
--	----

Palautteenanto ja kannustus	39
Kommunikointi	40
Oppiminen	40
Luovuus	40
Ongelmanratkaisutaito	40
Turvallisuus	40

Ryhmätehtävien palaute- ja purkumalleja	42
--	-----------

Suullinen purku	42
Pari- tai pienryhmäpurku	42
Tehtäväkohtainen arviointipurku	42
Fläppipurku	42
Symbolipurku	43
Mielikuvapurku	43
Janapurku	43
Videopurku	43

Osa 2	
Toiminnallisia ja liikunnallisia harjoituksia erilaisille ryhmille	45

Harjoitukset, niiden toteuttaminen ja merkkien selitykset	47
--	-----------

Aika	47
Tavoitteet	47
Materiaali ja välineet	47
Kohderyhmä	48
Vaativuus	48
Ennakovalmistelut	48
Ulkona vai sisällä	48
Toiminnan kuvaus	49
Sovelluksia	49
Viitetarina	49
Kysymyksiä	49
Kokemuksia	49

Lämmittely- ja virittäytymisharjoitukset ...	50
---	-----------

1. Lämmittely- ja virittäytymistoimet ..	V A Y A 50
2. Perinteiset patsaat	V A Y A 51
3. Arvauspatsaat	V A Y A 51
4. Ongelmapatsaat	V A Y A 52
5. Pienenevä ala	V A Y A 52
6. Käärmeennahka	A Y A 52
7. Solmu	Y A 52

8. Kehän murtaminen.....	A Y A	53
9. Siamilainen jalkapallo.....	V A Y A	53
10. Laskuvarjo ja pallo kehällä	A Y A	53
11. Laskuvarjo ja vaihto alakautta	V A Y A	53
12. Pallo ylös	V A Y A	54
13. Laskuvarjomaja	V A Y A	54
14. Numerot	V A Y A	54
15. Kättely	A Y A	54
16. Metsägolf.....	A Y A	55
17. Ylös-alas-tutustuminen	V A Y A	55
18. Sateenvarjo.....	V A	56
19. Keho hereille	V A Y A	56
20. Lentävän talonmiehen hippa.....	V A	56
21. Lankapiiri	V A Y A	57
22. Kirjainmuodot	V A Y A	57
23. Suomen kartta ja minuus.....	A Y A	57

Ongelmanratkaisutehtävät 59

24. Nyrkki auki	V A Y A	59
25. Ruutu	A Y A	59
26. Torni.....	Y A	60
27. Suo	Y A	61
28. Ämpäriin siirtäminen	Y A	61
29. Taikamatto	V A Y A	62
30. Palikkasilta	A Y A	62
31. Joen ylittäminen	Y A	63
32. Kohtaamispuikki	Y A	63
34. Tuo minulle -tehtävä	V A Y	64
35. Vaikea ylitys	V A Y	65
36. Värin tunnistaminen	V A Y	65
37. Läsnäoloa ja oivallusta.....	V A	65
38. Ongelmasolmu.....	V A Y A	66

Luovuusharjoitukset 67

39. Italialainen spagetti.....	V A	67
40. Tiikerin vartalo ja mieli.....	V A	67
41. Numeron tunnistus.....	A Y A	68
42. Numeroarvoitus	A Y	68
43. Mielikuviutuspostia.....	A Y	69
44. Kuuluuko - mitä?.....	A Y	69
45. Kaupungin rakentaminen.....	A Y A	69
46. Lumirakentaminen	A Y A	70
47. Kirjainhippa	V A Y A	70
48. Tunteiden ilotulitus.....	A Y	70

Luottamusharjoitukset 72

49. Luottamuspuikki	Y A	72
50. Heiluri.....	A Y A	73
51. Numerot ja kaatuminen	Y A	73
52. Voimakenttä	V A	73

Kommunikointiharjoitukset 74

53. Uutisvuoto	Y A	74
54. Pallo ystävälle.....	V A Y A	75
55. Maastokuljetus.....	Y A	75
56. Sokkosuunnistus.....	Y A	76

57. Numerot	A Y A	76
58. Tasapainopuomin järjestys	Y A	77
59. Hyppivä ryhmä	V A Y	77
60. Kuviot.....	V A Y A	77
61. Vastuunaru	Y A	78
62. Pituusjärjestys	V A Y A	78
63. Ikäjärjestys.....	Y A	79
64. Pyydystys	A Y	79

Yhteistyö- ja kiinteysarjoitukset 80

65. Paperisilta.....	A Y A	80
66. Sanomalehtitorni	V A Y A	81
67. Maja.....	V A Y A	82
68. Mehupillit	A Y A	82
69. Lennokin rakentaminen	A Y A	83
70. Teltan kasaaminen	Y A	83
71. Rakennustyömaa.....	V A Y A	83
72. Hämähäkki.....	A Y A	84
73. Vaakahämähäkki	Y A	85
74. Narun ylitys	A Y A	85
75. Ylitysseinä (vankilan muuri).....	Y A	86
76. Kanjonin ylitys.....	A Y A	86
77. Vaikea reitti.....	Y A	87
78. Myrkyjoki.....	Y A	87
79. Ylityshirsi.....	Y A	88
80. Pöydän ylitys.....	Y A	88
81. Pakenemispukki.....	A Y A	89
82. Taikaonki	V A Y A	89
83. Liukuhihna.....	A Y A	90
84. Turnajaiset.....	Y A	90
85. Parijalkapallo.....	A Y A	91
86. Täyttö	V A Y A	91
87. Joukkueen kierto.....	A Y A	91
88. Pakarajuna.....	V A Y A	92
89. Pallo koriin.....	V A	92
90. Pään yli ja jalkojen alta.....	V A Y A	92
91. Kiinnitys.....	V A Y A	92
92. Häntä.....	V A Y A	93
93. Pystykanto	A	93
94. Tukki.....	Y A	94
95. Autontyöntö.....	Y A	94
96. Verkkokanto	A Y A	94
97. Kanto ilman käsiä	V A Y A	94
98. Joukkopussihippy	V A Y A	95
99. Ryhmäsukset.....	A Y A	95
100. Kimppakyyti	V A Y A	96
101. Kulku ilman päämäärää.....	A	96
102. Pyöräily	Y A	97
103. Liikennesuuhka	Y A	97
104. Eteneminen vajjerilla	Y A	98
105. Mustekala.....	A Y A	98
106. Tasapainolauta	Y A	99
107. Pallo ilmassa	V A	99
108. Vanne.....	A Y A	99
109. Liikkuvat mielikuviutusseinät.....	V A Y A	100

Keskittymisharjoitukset 101

110. Hiljaisuuden metsä tai matka	V A Y A	101
111. Ruutumatto	V A Y A	102
112. Palikkatorni	V A Y A	102
113. Aikarata	V A Y A	103
114. Ryhmäjonglöörit	V A Y A	103

Rentoutumisharjoitukset 104

115. Vartalo rennoksi	A Y	104
116. Alaspäin kävely	V A Y A	105
117. Omenoita poimimassa	V A	105
118. Vahvat juuret	V A	106
119. Pilvet	V A Y	106
120. Kirjaimista sanoja	V A Y A	107
121. Rauhoittuminen mielikuvilla	V A Y	107
122. Aistien ilotulitus	A Y A	108
123. Mielikuvataideteos	V A Y A	109
124. Metsän kuningas	V A	109
125. Maalarit	V A Y A	110

Draama- ja rooliharjoitukset 111

126. Esittelykävely	Y A	111
127. Kylän roolit	Y A	112
128. Tunteiden tori	Y A	112
129. Pelikenttä	A Y	113
130. Pesarat	V A	113
131. Mennään kävelylle	V A Y A	113
132. Erilaisuus	A	114

Seikkailu- ja maastotehtävät 115

133. Maastoseikkailu elementtinä	V A Y A	115
134. Kaupunkiseikkailu	V A Y A	116
135. City-suunnistus	Y A	117
136. Robinson Crusoe -selviytymistehtävä	Y A	117
137. Ensiapu	Y A	118
138. Metsäpesis	A Y A	118
139. Kasvien keräys maastosta	V A	119
140. Tarkkuutta ja voimaa	A Y	120
141. Kannetaan kaveria	Y A	120
142. Tulentekorasti	A Y A	121
143. Laavunrakennus	Y A	121
144. Tikanheittoviesti	A Y A	121
145. Tulitikun tarkkuusheitto	V A Y A	122
146. Puukori	V A Y A	122
147. Käpyviesti	V A Y A	122
148. Jalkapallogolf	V A Y A	123
149. Hae sokkona	V A	123
150. Solmun selvitys	A Y A	123
151. Numeroleikki	A Y A	124
152. Savolainen formulakisa	V A Y A	124
153. Pienille ryhmille tarkoitetut ryhmäkisailut	A Y A	125

Toiminnan lopettamisharjoitukset 126

154. Ryhmän omakuvat	A Y A	126
155. Onnellisuuden tuoli	A Y A	126
156. Köydenveto	V A Y A	127

157. Sylimöttö	V A Y A	127
158. Vihannesmylly ja hedelmäsalaatti	V A	127
159. Herkästi tuntevat kädet ja turvallinen kuljettaja	V A	128

Lähteet ja oheislukemisto ..... 129**Liite 1 Kyselylomake ryhmän roolien arvioimiseksi ..... 131****Liite 2 Virat ja toimet liittyen harjoitukseen 127 (Kylän roolit) ..... 132****Liite 3 Olokortit liittyen harjoitukseen 128 (Tunteiden tori) ..... 133****Viitteelliset kohderyhmät:**

- V** = varhaiskasvatus
- A** = alakoulu
- Y** = yläkoulu
- A** = aikuiset